

A gyűjtemények állapota, gyarapodása és munkája.

A könyvtár jelentése.

Tisztelt Közgyűlés!

Az elmúlt esztendőről szóló beszámolóban beszélő adatait tulajdonképpen a mellé csatolt kimutatásokban kell keresni, a beszámoló maga csupán azoknak magyarázó szövege. Mert a könyvtár életéről s egy-egy évi munkásságáról semmi sem szólhat igazabban és hívebben, mint a hiteles statisztika, mely a könyvtár nyelvét értő közönségre a jelentés szövegét jó részben fölöslegessé is teheti. Mennél pontosabb a statisztika, annál rövidebb lehet a jelentés szövege s mennél részletesebbek a kimutatások, annál rövidebben kell szólnunk. Azonban mi még nem juthattunk el oda, hogy egy-egy esztendő történetét és munkássága ismertetését kimerítő statisztikával és rövid szöveggel adhassuk, mivel a mi nyilvánosságunk még nem tanulta meg a könyvtári statisztika nyelvét, mivel a hozzáfűződő egyes kérdések ilyenkor alkalmyszerűleg vehetők föl.

Ha kíváncsibb szemmel néznénk az alá a színes takaró alá, melyet a köztudat a könyvtári életre borított, észre kellene vennünk, hogy azt a takarót keleti fantáziánk szőtte tele színnel, virággal, illuzióval. Valóban könyvtári életünkről sok szépet mondhatunk és sok hímet varrhatunk, de csak úgy, ha összehasonlításnak nem vetjük alá a miénket a fejlettebb s a rendszeresen gondozott külfölddel.

Elmélkedés, a valóság megismerése s helyzetünknek a haladott nemzetek viszonyával való lelkiismeretes összehasonlítása mindenkit meggyőzhetnének arról, hogy úgy egyes könyvtáraink, mint egész könyvtári életünk állapota a XX. század színvonalát nem érte el, sőt a XIX. századéknak is alatta maradt. A köztudat formált ugyan valamelyes véleményt könyvtárainkról, de azt inkább a hagyomány tisztelete s a vágyakozás fantáziája alakította.

Közömbös közönség és küzködő könyvtárak jellemzik a mai helyzetet, amaz nem keresi s nem érti meg a könyvtárakat, ezek meg nélkülözik a legnagyobb tőkét, melyből élniök kellene és fejlődniök lehetne: az egész nemzet érdeklődését. Semmi sem mutatja a mi helyzetünket hívebben, mint az a tapasztalás, hogy

szakbeli könyvtári irodalmunk nehezen fejlődik és hogy rendszeres és állandó rovatunk a hírlapokban és szemlékben, mely a könyvtárak ügyét főlszínen, munkásságát ellenőrzés alatt tarthatná, nincs. Senki sem jönne nagyobb zavarba, mint az, a ki könyvtárainknak egy-egy esztendei működéséről összefoglaló képet akarna adni az évi szakirodalom alapján.

Könyvtáraink általában föntartó hatóságai áldozatkészségéből élnek, a nyilvánosság sem ellenőrző figyelemmel, sem támogató segítséggel nem kíséri munkásságukat. Ha mégis szóvá teszik a nyilvánosság előtt a könyvtárak ügyét, rendszeren akkor történik, mikor valami izgalom kapcsolódik hozzá. Ilyenkor az egész haza könyvtári szakértővé alakul s míg az izgalom tart, a könyvtárak napirenden is vannak. Ha azonban az izgalom biológiai folyama lejárt, mindenki elfelejtette, hogy szakértő és cenzor volt s még azt is, hogy ilyen izgalmat keresztül élt. Ezért nálunk a nyugatiak sarkigazsága megfordul: itt nálunk az jó, ha a könyvtárak ügye szóba nem kerül. Ily módon nálunk a könyvtári ügy nem nemzeti és nyilvános ügy, mint Amerikában és Európában, hanem a fenntartó hatóságok hivatalos ügye. E szerint a közönség is megnyugszik abban, hogy minden könyvtár títi véti a maga dolgát, már a hogy tudja s az időszaki és a napi sajtó sokkal többet foglalkozik egy hatodrangú versenylóval, vagy állásnélküli eladósodott színészszel, mint a XX. századnak leghatalmasabb közművelődési intézményével: a könyvtárral. Ezért a könyvtárak évi jelentései inkább hivatalos elszámolások, mint a nyilvánosság elé szánt fejtegetések s bár részben nyomtatás alá is kerülnek, feledésbe is merülnek.

Ezekből a jelenségekből azt kellene megállapítani, hogy úszni kellene az árral, tehát az évi jelentést lehető röviden és formálisan kellene elintézni. Azonban az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára fölött a múlt hagyományai és a jelen szerető gondja öröködik. Sem a Múzeum-Égyesületet, sem a Múzeumnak egyes osztályait nem hivatalnak alkották, a kik megteremtették, hanem a nemzeti élet s a magyar műveltség intézményes szerveül fogták föl és alkották meg. Ez a nagy hagyomány a mi könyvtárunkat egész életében kísérte s kíséri ma is s az a szerető gond, melyet a hagyomány táplál s mely a könyvtárat körülveszi, jelentéseinket a közgyűlés, tehát a nyilvánosság ítélete alá rendeli. Van tehát szerencsére alkalmom arra, hogy könyvtárunk s közönségünk évenként legalább egyszer, számon kérve és számon adva, találkozhassanak. Viszonyuk kölcsönössége és állandósága tehette lehetővé, hogy a könyvtár félszázados múltja alatt állandóan megtarthassa kivételes helyzetét, fejlődhessék a korrallal s kapcsolódhassék az egyetemi könyvtárral; hogy az egyesített két könyvtár hazánk nagy könyvtárai sorában gazdagsága szerint a harmadik helyet foglalhassa el, hogy mint hazai nagy könyvtáraink között legfiatalabb: elhelyezés, berendezés, belső munka és külső szolgálat tekintetében első helyen állhasson. Ha hazai könyvtáraink valamelyikében, a miénkben él, annak a

gyönyörűségnek tudata, hogy alapítóink nyomába segítőtársak, támogató, szerető, áldozó és gondozó közönség, lépett, melynek szeme rajtunk van s mely sáfárkodásunkat nemcsak segíti, de számon is tartja és számba is veszi. Nem csupán akkor, mikor jelentésünket meghallgatja, hanem az esztendőnek egész folyamán, a mikor sűrűn keres és talál velünk összeköttetést s figyelni érdekeinket s ügyeli munkánkat.

Ismételten volt már alkalmam rámutatni arra a szeretetre és gyengéd figyelemre, mely az erdélyi társadalom részéről könyvtárunkat dédelgette. Ennek eredménye az a meglepő tapasztalás, hogy könyvtárunk 1900—1912 évi gyarapodásában az ajándék útján beiktatott anyag igen tetemes, százalékban kifejezve, mintegy 45—48%. Ha kis könyvtárról lenne szó s ha kivételesen mutatkoznék ilyen kedvező arány, még akkor is örvendetes jelenségül szolgálhatna. Mivel azonban ez az arány szinte állandónak mondható s az évi gyarapodások rendszerint magas számot és állandóan emelkedést mutatnak; ez a jelenség méltán nevezhető az erdélyi társadalom dicséretének. S ez a valóság összevetve azzal a történetileg megállapított ténynel, hogy a könyvtár anyagának legértékesebb részét történetének első tíz esztendejében az erdélyi társadalom áldozatkészsége halmozta föl, nyilván mutatja a hagyomány élő erejét és azt, hogy a mi könyvtárunk ez idő szerint is megtalálta útját közönségünk szívéhez és méltányló elismeréséhez.

Hagyományaink és közönségünk figyelme köteleznek tehát arra, hogy az évi jelentésekben valami olyannal álljunk elő, a mi könyvtárunk lelkét és saját lelkiismeretünk éberségét illeti. A könyvtár fejlesztésében elérkeztünk immár a katalógusok kérdéséhez. Mivel a könyvtár anyaga belső természete szerint csoportosítva és a könyvtári rend követelményei szerint el van helyezve, mivel a személyzet fokozatos fejlesztése is folyamatban van s mivel végül kitűnő új épületünkben közönségünk szolgálatára állhatunk: ideje lenne, ha már ama föladatok ellátására is képesítve volnánk, a melyeket tőlünk, mint minden könyvtártól, a tudomány és irodalom egyaránt és méltán megkívánhat, jobban mondva megkövetelhet. Ezért már jó ideje megindítottuk az erre vonatkozó előmunkálatokat s remélünk kell, hogy nemsokára talán már a katalógus munkájába bele is foghatunk.

A mai kor könyvtára értékének, emberei munkájának és tudományos és közművelődési szolgálatának legmegbízhatóbb méréte, katalógusa és pedig a közönség kezébe adott katalógusai. Ez a kérdés sem hazai bibliográfiánk, sem a nemzetközi tudományos bibliográfia állapotához viszonyítva, nincs napirenden. A hazai bibliográfia csupán szórványos és egyes eredményeket tud fölmutatni, arra is csak egy-két kísérlet történt, hogy a nemzetközi bibliográfiába bele tudjunk szólni. S e tekintetben elmaradottságunk annál kietlenebb, mennél inkább igaz, hogy a tudományos munkának legszükségesebb és legáltalánosabb előfeltétele a tudományos könyvészet. Ha elismerjük, a mint el kell ismerni, hogy

a nemzetközi tudományossággal hazai tudományos munkásságunknak szorososan kell kapcsolódnia; ha belátjuk, a mint be kell látnunk, hogy e kapcsolatnak első és alapfölvétele a megbízható könyvészet: tisztán állhat az a parancs is, hogy hazai könyvészetünket nekünk, magunknak kell megcsinálnunk. Míg hazai könyvészetünk nincs, nem lehet szó annak külföldi kapcsolatáról sem s míg bele nem tudunk könyvészetünkkel a nemzetközi tudományos életbe lépni: nem szabad azon csodálkozni, ha mi és törekvéseink, tudományos munkánk s annak eredményei a külföld előtt ismeretlenül, számbavétel nélkül, nyomtalanul tűnünk el. Tovább menve, mi vagyunk okai annak, hogy ez így van s még tovább menve, szabad e békétlenkednünk, hogy ez így van?

A ki e kérdés fejlődését figyelemmel kíséri, meglepődve látja, hogy odakint mi minden történik első sorban az egyes nemzetek körében, azután a nemzetközi könyvészet terén. Még arról is tudomást kell vennie, hogy a nemzetközi bibliografiai törekvések fórumai hazánkat is megkísérelték a közös munkában való részvételre megnyerni s arról is, hogy e kísérletek rendszeres munkában nem valósultak meg. Természetesen, mert e munka alapját, a hazai könyvészet szervezését nem végeztük el, sőt meg sem kíséreltük. Ha tehát bele akarunk illeszkedni a nemzetközi tudományos életnek az egész művelt világra kiterjedő szervezetébe, első kötelességünk a hazai könyvészet megteremtése, a könyvészeti irodalom eddigi eredményeinek rendszeres összefoglalása.

Ha csupán ebből az egyetlen egy szempontból néznők is könyvészetünk mai állapotát, ösztönt kellene kapni a rendszeres könyvészeti munkára. S ha valakit a külfölddel való szükséges kapcsolat nem ingerel, az is közönbös-e előtte, hogy saját irodalmunk eredményeit sem tarthatjuk számon, hogy saját tudományunk alapja, tudományos munkák lehetősége sincsen kezünk ügyében? S ha valakit még saját szellemi világunk telekkönyve sem érdekel, a minek a nemzeti könyvészetet mindennapi nyelvünkre fordítva méltán nevezhetjük, várhatjuk-e tőle tudományunk, irodalmunk, közművelődésünk és könyvtáraink szeretetét, megbecsülését, támogatását?

A nemzeti könyvészet kérdése, ha annak mélyére tekintünk, sokkalta nagyobb fontosságot nyer, mert tudományos életünkben és munkánkban a szervezettséget és tudatosságot, irodalmunkban a megbízhatóságot és rendszerességet, könyvtári világunkban a XX. század színvonalát és szellemi életünkben a művelt világhoz tartozásunkat jelenti. Bizonyos az, hogy könyvészetünk pangása minden irányban veszteséget takargat, a legnagyobb veszteség azonban, a mit takargatni sem lehet, abban van, hogy szellemi életünknek egyik igen nevezetes és értékes területe parlagon hever, hogy a nemzeti irodalomnak egyik mezeje műveletlen. A hasonlat újabb hasonlatra csábit s arra a jelenségre figyelmeztet, hogy hazánkban mily óriási terület marad évenként műveletlenül, tehát gyümölcsözetlenül az utak és vasútak mellett elfutó keskeny föld-

szalagokban, a rendezetlen hegyi patakok kanyargós folyású partjain, a parcellákat elválasztó határmesgyékben, a rendezetlen erdőbirtokok és hegyi gazdaságok parlagáiban. Ez is, az is veszteség s veszteségeknek összefoglalása és visszamenő megállapítása a nemzet szellemi és gazdasági életében igen tekintélyes, fájdalom, elveszett vagyont jelent, melyet kulturával meg lehetett volna menteni. Erre a kulturára szüksége van a magyar földnek is, a szellemnek is, mert az új idő és a fejlődés takarékoságra, belterjesebb és rendszeres munkára int.

Nemzeti könyvészetünk első sorban könyvtáraink anyagára támaszkodik, természetes tehát, ha könyvészeti irodalmunk első sorban a könyvtárak katalógusaira fog támaszkodni. Ily módon kapcsolódik nemzeti könyvészetünk kérdése könyvtáraink föladatához. Minden könyvtár katalógusa a hazai könyvészetnek forrása, de egyúttal a tudományos munkásságnak is segítő eszköze. Hogy a könyvtárak katalógusa azok használhatóságát jelenti, köztudomású s köztudomású az is, hogy mivel tudományos nagy könyvtárunk amúgy is kevés van, katalógusok hián azok is kevésbé használhatók, tehát a bennök rejlő tudományos készlet s a rájuk fordított költség egyformán kevésbé gyümölcsözik.

Ez a jelentősége a könyvtárak katalógusának a könyvtárakra, a nemzeti tudományra s a nemzetközi kapcsolatra. Mikor tehát bármely könyvtár katalógusa kiadását sürgeti, nagyobb fát mozgat, mint a mit a mindennapi fölfogás meg tud érteni. A katalógusnak azonban alapföltétele a könyvtár anyagának teljes és végleges elhelyezése és pontos földolgozása, mert a katalógusnak nemcsak azt kell megmutatni, hogy mi van meg a könyvtárban, hanem azt is, hogy az hol található. Mivel könyvtárunk végleges otthonában és emberi számítás szerint végleges elhelyezésében katalógusa kiadására, képesítve van, természetes, ha könyvtár fejlesztése érdekében katalógusaink kiadását sürgetjük. Annál is inkább, mert gyűjteményeinkben az erdélyi szellemnek és multnak emlékei olyan gazdaságban vannak fölhalmozva, a melynek ismerete nélkülözhetetlen a hazai tudományosságra. Annál is inkább, mert a hazai bibliografiának alapvető műve, Szabó Károly *Régi Magyar Könyvtára*, innen indult ki e könyvtárnak dicsőségére és hagyománya gyanánt. Annál is inkább, mert hazai könyvtáraink közül a mienk már a katalógus előmunkáit elvégezte és annak megindítására képesítve van.

Az elmúlt esztendő folyását két jelentékeny esemény őrzi. Egyik, anyagunk gyarapodása a régi, sőt növvő arányban történt; a másik, hogy könyvtárunk fejlesztésében is tehattünk egy lépést, térképgyűjteményünk rendszeres földolgozását megkezdhettük. Mikor a könyvtár vezetését átvettem, térképeink a nagy anyagba voltak a lehetőség szerint beletéve, leíró czédulájokat a régi szokáshoz ragaszkodva készítették. Részletező s a földrajzi tudomány és a kartografia szempontjait követő fölvételekről nem esett szó. Az anyag elválogatásakor, már 1902-ben, gondolkodtam a térképek

önálló osztályáról, de a helyi és személyzeti viszonyok következtében csak az új épületbe való költözéskor valósíthatam meg gyűjteményként való föllállításukat. Az új épület elfoglalásával a fölhalmozódó munkák ellátása s a személyzet szaporításával a párhuzamos szolgálat elvégzése járt együtt, különleges gyűjteményeink önállósítása csak lassan történhetett meg s ezek során az elmúlt évben a térképgyűjteményé. Ezzel lehetővé vált, hogy az eddig érintetlen anyag munkába vétessék, földolgozása a legmegfelelőbb módszerrel, mely a könyvészeti és kartografiai igényeket egyesíti, megkezdődhessék, azaz, hogy e gyűjtemény a könyvtár fejlesztése gyanánt önálló életre kelhessen.

Évi gyarapodásunkban a sajtóügyi köteles nyomtatványokon, a csere-viszonytól származó anyagon s az erdélyi társadalom áldozatkész támogatásának eredményén kívül, a mi együttvéve igen jelentékeny gazdagodást mutat, az idén kezdtük föltünőbb hiányaink pótlását. Törvényhatóságokhoz, hatóságokhoz és testületekhez e célból intézett kérésünk a várt eredménnyel járt s ez adományok által régebb idő óta hiányosan álló gyűjteményes és sorozatos műveinket sikerült lehetőleg teljessé tenni. E munka megkezdésekor meglepődve kérdeztük, hogyan is maradhattunk ezzel így el s meglepődésünk még inkább erősödött, mikor egyes munkák hiányait kezdtük pótolgatni. Hiányzó címlapok, tartalomjegyzékek, melléletek, egyes füzetek stb. pótlása sokkal több utánajárást igényelt, mint a mennyi eredménnyel kecsegtet. Mivel azt is tapasztaltuk, hogy a könyvtárban egészen mindennapi s eléggé sűrűn keresett művek is hiányoztak, ilyen mindennapi kenyér számbamenő munkákat is nagyobb számmal vásároltunk. Ha e rendszeres pótlások folytatására javadalmunk és körülményeink ezután is képesítenek, el fogjuk érni, hogy könyvtárunk a mindennapi szükségletet ki fogja tudni elégíteni. A csereviszony revíziója kettős eredménnyel járt. Első sorban azzal, hogy hiányzó darabjainkat pótolhattuk, másod sorban azzal, hogy újabb csereviszonyt létesíthettünk. A mit így pótlásra, kiegészítésre fordíthatunk, gyarapodási statisztikánkat ez a munka is növelte, azonban egy régebben vásárolt gyűjtemény földolgozása s adományaink, első sorban gr. Esterházy Kálmán elnök urunk ő nagyméltóságának gyalui könyvtára emelte magasra. Ez a gyűjtemény nemzetközi, főként francia, szépirodalmi köteteivel, a magyar politikai és közélet napi irodalmával, történetünk és közművelődésünk jelentékenyebb kérdéseire vonatkozó alkalmi kiadványaival az adományozó gróf hosszú közéleti tevékenységének és bennünket gyámolító szeretetének is egyformán becses kísérője és emléke. Külön ki kell emelnem, hogy Régi Magyar Könyvtárunk részint ajándékozás, legnagyobb részt vásárlás útján, igen szépen és bőven gazdagodott s ez alkalommal is hálásan köszönöm a Választmánynak, hogy a kínálkozó alkalmat rendkívüli kölcsön segélyével fölhasználhattam.

Kézíratárunk gyarapodásából néhai Farkas Ödön eredeti

zenei szerzeményeinek kéziratait, levéltárunkban a br. Bálintt és gr. Lázár családok családi levéltárait kell különösen kiemelni. Farkas Ödön ama kevesek egyike volt, kik a magyar zenének nemzeti vonásait keresték s a nemzeti zene géniuszát keltegették. A dallam-vezetésben, összhangban, ritmusban rejülő, jórészen formai, sajátosságok megállapítása azonban még nem jelenti a magyar zene tiika ellesését, sőt az sem, ha ezeket a formailag csiszolt elemeket a műzene fölszívja és alkalmazza. Egyetlen művészet, tehát a zene sem elégedhetik meg a formáknak bármily készségével és gazdagságával s a nemzeti zenének a forma csak ruhája, mely lelki- valóját öltözteti és díszíti. A mit szóköltészetünk már egyszer meg- értett s most megint felejtteni kezd, oda zeneköltészetünk még nem érkezett el: de az erre való törekvésnek Farkas Ödön szerzemé- nyei mindenha jelentékeny emlékei maradnak.

Az újonnan letett két családi levéltárban Erdély köztörténe- nének és családéletének számos eddig ismeretlen aktája van s ezek annál fontosabbak, mennél jelentőségesebb volt az a szerep, melyet e családok tagjai játszottak. Az, hogy nálunk elhelyeztetvén, bevo- nódtk a történetkutatás és írás falai mögé, csak egyik epizódja e levéltárak történetének. S bármilyen értékes hatás rejlik ez újabb levéltárakban, a fő- és megnyugtató eredmény még is csak az, hogy br. Bálintt József és gróf Lázár István urak, mint a levél- táruk letevői, nagy felelősségtől mentették meg magukat és utó- daikat és nagy hálára kötelezték maguk iránt a hazai történetírást s az egész nemzetet. A történelmi Erdély mágnási és nemesi családjainak levéltárai lassankint így kerülnek össze s így válnak a jövődönök zálogaiul. Hamis tanítások és még hamisabb próféták kórusban zengik az új idők proletár bölcsességét, nyilván azért, mert sem maguknak nincs multjuk, sem tanításuknak nincs alapja. A kik a multat megtagadják, saját sírjukat ássák meg, maguk borít- nak földet magukra, teoriájukra és törekvéseikre. A fizikai élet csupán a maga sajátos világában élet, egyesek vagy nemzetek sem multjukat nem tagadhatják meg, sem maguk vagy fajtájuk jövőjéről nem mondhatnak le. Amazzal utódlásuk jogát játszották el, emez- zel jövődójüket adták el. Sem a lemondók, sem a kicsinyhitűek nem intézhetik hozzájuk tartozóik sorsát.

Ezek a gondolatok önkénytelenül kapcsolódnak a jelentés tényeihez. S ha a többi ajándékra gondolok, melyek sorát egyik kimutatásnak adja, majdnem mindenikhez kapcsolódnék egy-egy gondolat, észrevétel, emlék vagy benyomás. Egy pályát kezdő fiatalember értékes könyvadományával, mintha a jövődő hitét akarná megpecsételni s egy pályája delén álló jó barátunk fiatal- sága emlékeit bizza ránk. Esményi czélok és személyi hajlandóság, apáink hagyománya s a fiatalok reménye, művelődési ösztön és öntudatos kulturavágy szólalnak meg ezekben az adományokban. S valóban boldog az az ember, a ki nem szóval, hanem tettel beszélhet s a mi közönségünk nem szaval, hanem cselekszik. Hálás köszönetet mondunk adományaiért s ezért a tanúság gyanánt hoz-

zánk intézett szimbolikus beszédeért. S még jobban szeretném, ha föl tudnám mutatni, hogy mennyi örömet okozott ez nekünk.

Könyvtárunk főleg az anyag földolgozására törekedett. A nyomtatványi osztályban szinte soron vagyunk. Ez annyival többet jelent, mert a rendes gyarapodáson kívül még egy korábban vásárolt könyvtárat is földolgoztunk s az új gyarapodást föl is állítottuk. Anyagunk annyira készen van, hogy most már katalógusaink elkészítésére kell törekednünk. Azt gondolom, hogy a t. Közgyűlés fölment annak bizonygatása alól, hogy miként eddig sem a könyvtáron mult, ezután sem fog a katalógus munkája a könyvtáron mulni. Magunk dolgaival foglalkozván, észre kell vennünk még mindig jelentékeny hiányainkat. Gazdag gyűjteményünk könyvanyagában föltűnő fogyatkozásokat lehet megállapítani. Részint alapvető művek nincsenek, részint erdélyi és magyar könyvészetünkben vannak sokszor bántó hézagok. Könyvállományunk konzerválásában a kötetés hiányos voltára kell rámutatnunk és arra, hogy kötetni alig van módunk. Hirlapgyűjteményünk fölállítása munkája szünetel, mert kért polczainkat maig sem kaptuk meg, az anyag előkészítése és földolgozása folyamatban van. Mint említettem, térképárunk ma már önálló szakemberünk gondozása alatt áll s így könyvtárunknak ez a csoportja is önállósul.

Kézírártárunkban a gyarapodások földolgozása és az elkészült anyag fölállítása foly. Egyidejűleg és párhuzamosan készülnek a leíró czédulák is, kinyomandó katalógusunk kézírata gyanánt. Levéltárunkban a korábbi anyag elrendezése s vele a kisebb családok iratainak végleges elhelyezése és időrendi fölállítása folyik s a mellett az új letétek takarítása és kibontása is megtörtént. A Gaal-féle gyűjtemény az idén kerül sorra.

Az idén nyílt meg az első szakbeli kiállításunk. Bethlen Gábor fejedelemmé választásának háromszázados évfordulóját ült Erdély e kornak művelődési, irodalmi és történelmi emlékeiben láthatta Bethlen korát. A kiállításnak két becses tanúságát jegyezhetjük föl. Az első, hogy a magunk anyagából igen eszméltető és változatos kiállítást adhatunk, a második az, hogy érdemes volt ezt a kísérletet megtenni. Könyvtárunknak e korra vonatkozó anyaga most együtt egyformán tanít arra, hogy Bethlen uralkodása méltón van itt képviselve és arra, hogy nálunk nélkül e kor megismerése lehetetlen. Sajnos, hogy az összehalmozott gazdag készletet anélkül fogjuk ismét szétbontani, hogy annak az irodalom hasznát láthatná. Idevonatkozó emlékeink rövid leírása és fölsorolása, kivált még az okleveles anyagnak pontos közzététele mind szükséges és kívánatos, de sajnos, hogy csak mint elérhetetlen vágy támadt föl bennünk.

Földadatainkat tudva, megoldhatóságuk módját kellene csak biztosítanunk. S itt megint csak a kénytelen lemondás hangja todul föl, mivel anyagi helyzetünk megfelelő javítására még nem számíthatunk. Reméljük és tudjuk, hogy ez időleges baj s e tudatban nyugodtan végezzük minden munkánkat.

Legyen szabad ezt még egyszer s azzal ismételni meg, hogy tisztviselőtársaim iránt, egyesek és az egész testület iránt hálás köszönetre vagyok kötelezve munkásságukért, hűségükért és törekvésükért.

Kérem a tisztelet Közgyűlést jelentésem tudomásulvételére.
Kolozsvár, 1914. januárius 14.

Erdélyi Pál
igazgató.

A kolozsvári Ferencz József Tudomány-Egyetem és az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtára gyarapodása az 1913 évben.

	Egyetem				Múzeum			
	mű	kötet	füzet	darab	mű	kötet	füzet	darab
Nyomatvány — — — —	2756	4866	—	—	3883	6488	—	—
Ósnyomatvány — — — —	—	—	—	—	2	2	—	—
Régi Magyar Könyvtár — — — —	—	—	—	—	91	100	—	—
Folyóirat — — — —	23	1013	—	—	51	1025	—	—
Hírlap — — — —	—	13	—	—	22	331	—	—
Egyetemi nyomtatvány — — — —	—	—	329	—	—	—	—	—
Disszertáció — — — —	1501	—	1502	—	—	—	—	—
Értesítő — — — —	—	—	—	550	—	—	—	—
Vegyes nyomtatvány — — — —	17	—	—	19	53	—	—	133
Térkép — — — —	39	—	—	57	37	—	—	42
Kézirat — — — —	—	—	—	—	279	394	—	—
Szinlap — — — —	—	—	—	—	—	—	—	—
Proklamáció — — — —	—	—	—	—	—	—	—	27
Egyleveles — — — —	—	—	—	—	—	—	—	8
Gyászjelentés — — — —	—	—	—	—	—	—	—	3576
Oklevél — — — —	—	—	—	—	—	—	—	251
Facsimile — — — —	—	—	—	—	—	—	—	551
	4336	5892	1831	626	4418	8340	—	4588
	4336	5892	1831	626	8754	14232	1831	5214

A muzeumi gyarapodás részletezése a nyomtatványi osztályban

	Nyomatvány		Ósnyomatvány	R. M. K.		Folyóirat		Hírlap		Vegyes nyomtatvány	Térkép	Proklamáció	Egyleveles	Gyászjelentés		
	mű	köt.		mű	köt.	mű	köt.	mű	köt.						mű	köt.
Vétel útján —	1568	2613	2	271	80	1	113	7	29	—	—	9	9	27	—	1
Ajándékul —	1766	3078	—	19	19	13	159	5	106	53	133	28	33	—	8	761
Cserében —	26	258	—	1	1	2	86	3	59	—	—	—	—	—	—	—
Köteles —	523	539	—	—	—	35	667	7	137	—	—	—	—	—	—	2814
	3883	6488	2	291	100	51	1025	22	331	53	133	37	42	27	8	3576

a kéziratári osztályban

	XVII. század		XVII—XVIII. század		XVIII. század		XVIII—XIX. század		XIX. század		XX. század		
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	
Vétel útján	—	3	3	1	1	11	11	2	2	16	16	—	—
Ajándéku	—	1	1	1	1	24	25	8	61	203	264	5	5
Letétül	—	1	1	—	—	1	1	—	—	2	2	—	—
		5	5	2	2	36	37	10	63	221	282	5	5

a levéltári osztályban

	Oklevél				Czimeres levél	Czéhírat	Oklevélmásolat	Pecset	Czimerkép	Arckép és viselet	Tájkép	Könyvczimlap	Fényképlemez
	XVII. század	XVIII. század	XIX. század	Lymbus									
Vétel útján	16	116	63	—	3	1	2	—	—	64	20	13	188
Ajándéku	—	3	42	3	1	—	—	27	1	136	102	—	—
Letétül	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
	16	119	105	3	5	1	2	27	1	200	122	13	188

összefoglaló kimutatás

	Vétel		Ajándék		Letét		Csere		Köteles példa		Összesen		
	mű	drb	mű	drb	mű	drb	mű	drb	mű	drb	mű	drb	
Nyomtatványok	1658	2894	1884	4297	—	—	a) az Orvosi- és term. tud. sz.-tól b) a Bölc., ny.- és tört.-tud. szakosztálytól c) alkalmi	10	177	—	—	—	—
Kéziratok	33	33	242	357	4	4	—	—	—	—	279	394	
Oklevelek	—	486	—	315	—	1	—	—	—	—	—	802	

Az ajándékozó neve	Nyomtatvány		Ősnyomtatvány		R. M. K.		Vegyes nyomtatvány		Színlap	Proklamáció	Egyleveles	Gyászjelentés	Folyóirat		Hírlap		Térkép	
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	darab	mü	kötet	mü	kötet	mü	kötet	mü	kötet	
Kolozsvári Munkásbiztosító Pénztár— — — — —		1																
Orsz. Munkásbetegsegélyező Pénztár— — — — —		1																
Budapest szfv. Statisztikai Hivatala — — — — —		3											2					
Brassói kereskedelmi és iparkamara — — — — —	1	40																
Budapesti kereskedelmi és iparkamara— — — — —		5																
Kolozsvári kereskedelmi és iparkamara— — — — —		3																
Marosvásárhelyi keresk. és iparkamara— — — — —		10																
Abauj-Torna vármegye— — — — —	2	2																
Baranya " — — — — —	1	2																
Békés " — — — — —	1	3																
Fejér " — — — — —	1	5																
Hajdú " — — — — —	1	1																
Pozsony " — — — — —	1	1																
Sopron " — — — — —	1	2																
Temes " — — — — —	2	5																
Zala " — — — — —	1	2																
Hódmezővásárhely város		2																
Pozsony " — — — — —	1	7																
Sepsiszentgyörgy " — — — — —		1																
Szabadka " — — — — —	2	3																
Szeged " — — — — —	1	4																
Versecz " — — — — —	1	2																
A „Posta“ szerk. — — — — —																		1
Erdélyi Múzeum szerk.— — — — —	5	6											2					
Genealogiai Füzetek szerk.													1					
Komáromi Lapok szerk. — — — — —																		1
Komáromi Ujság szerk. — — — — —																		1
Magy. Katonai Közlöny szerk.													1					
Pressburger Zeitung szerk.— — — — —	1	1																
Egyes nyomdák — — — — —	64	111					38	115		610			3					
Ajtai K. Albert — — — — —														1			4	
Békefi Remig dr. — — — — —		2																
Gr. Bethlen Józsefné — — — — —	10	13																
Bodor József — — — — —	1	1																
Boros György dr. — — — — —	1	1																
Butyka Vilma — — — — —	35	51															9	9
Chudovszky Móricz dr. — — — — —		1																
Concha Győző dr.— — — — —	1	1																
Csekme Ferencz — — — — —					1	1												
Darnay Kálmán — — — — —		1																
Erdélyi Pál dr. — — — — —	4	9						3		26								
Gr. Esterházy Kálmán — — — — —	1104	1823											10	118	2	89	17	22

Az ajándékozó neve	Nyomtatvány		Ósnyom- tatvány	R. M. K.		Vegyes nyomtatvány		Szinlap	proklamáció	Egyleteles	Gyászjelentés	Folyóirat		Hírlap	Térkép
	mű	kötet		mű	kötet	mű	kötet					darab	mű		
			mű					kötet	mű	kötet					
Ferenczy Sándor	1	1			16	16									
Fraknói Vilmos		1													
Özv. D. Gaál Gyuláné	6	15										8			
Gaál Jenő	1	2													
Gazelli Árpád		1													
Geitel H.	1	1													
Gyalui Farkas dr.	15	21			15	15			49						
Halil Edhem	1	1													
Haller Rezsóné	176	237							3	1	2			1	1
Hangay Oktáv	6	6													
Hangay Sándor	7	7													
Harmath Domokos	1	1													
Heilbronn Gebrüder	1	1													
Hesz Leó		1													
Janet Charles	5	5													
Jankovich Lászlóné					2	2									
Kalláni Adám	31	33												1	1
Br. Kemény Béláné	1	1													
Kenyeres Balázs dr.	14	135													
Kovács István dr.	1	1													
Kövesligethy Radó dr.	1	1													
Kronfeld Mór	1	1													
László Gyula	2	2													
Lehoczky Tivadar		1													
Major András		3													
Márki Sándor dr.	5	5												1	
Nagy Károly	59	81													
Orient Gyula	2	3													
Orosz Endre	2	2													
Páter János	1	1													
Pisztory Mórné dr.	123	222											1	6	
Puskás Endre dr.		1													
Radu Jakab dr.	1	1													
Radványiné, Ruttkay Emma	1	1													
Roska Márton dr.	3	3													
Rózsavölgyi Imre	1	2													
Sándor Imre	2	3													
Sebestyén Mihály														1	
Sipos Camilló dr.	3	3													
Sófalvy Károly	8	8													
Stein János		1													
Strasser Alajos dr.	1	1													
Surányi Oszkár	1	1													
Szádeczky Béla dr.	1	1													
Szántó Menyhért	5	5													
Özv. Szász Domokosné	4	10							8	1	2				
Gr. Széchenyi Dénes	1	1													
Székely Ödön											1	1			
Szentkirályi Gyula		3										21			

Az ajándékozó neve	Nyomtatvány		Ósnyom- tatvány		R. M. K.		Vegyes nyomtatvány		Színlap	Proklamáció	Egylevelés	Gyászjelentés	Folyóirat		Hírlap		Térkép		
	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	darab				mű	kötet	mű	kötet	mű	kötet	
Özv. Tatrossy Mórné — — —	2	2										64							
Téglás Gábor — — — —	1	1																	
Tóth László — — — —	1	1																	
Ványolós Miklós dr. — — —	1	1																	
Vargha Zoltán dr. — — — —	2	2																	
Veress Endre dr. — — — —	1	1																1	
Veress Endréné — — — —	1	1																	
Vincze Frigyes dr. — — — —	1	1																	
Welker József — — — —																1	1		
Összesen — — —	1766	3078			19	19	53	133				8761	13	159	5	106	28	33	

a kézirattári osztályban

Az ajándékozó neve	Mű	Kötet
Gróf Bethlen Józsefné — — — —	3	5
Gróf Esterházy Kálmán — — — —	3	3
Özv. dálnoki Gaál Gyuláné — — —	65	68
Özv. Farkas Ödönné — — — —	66	81
Gyalui Farkas dr. — — — —	2	2
Haller Rezsóné — — — —	7	7
Jankovich Lászlóné — — — —	96	191
Összesen — — —	242	357

a levéltári osztályban

Az ajándékozó neve	Oklevél	Lymbus	Czímeres levél	Pecset	Czímerkép	Arczkép és visélet	Tájkép
Gr. Bethlen Árpádné, Kolozsvár — — — —	6						
Gr. Bethlen Karolina, „ — — — —				9			
Csekme Ferencz, Gernyeszeg — — — —	8						
Gr. Esterházy Kálmán, Kolozsvár — — — —						53	
Gyalui Farkas dr., „ — — — —						2	
Gyarmathy Zsigmond, „ — — — —		3				12	29
Haller Rezsóné, „ — — — —	5					3	
Kaliani Adám, Magyarborzás — — — —						66	67
Gr. Kornis Károly, Szentbenedek — — — —				18			
Krassoni Imre, Kolozsvár — — — —			1				
Sándor Imre, Kolozsvár — — — —	13						
Sternád Albert, Gyulafehérvár — — — —							5
Winkler Teréz, Torda — — — —					1		1
Összesen — — —	32	3	1	27	1	136	102

Az Erdélyi Nemzeti Múzeum könyvtárába az 1913 évben
beérkezett cserepéldák kimutatása

az orvosi és természettudományi szakosztály részéről

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Budapesti kir. Orvos-Egyesület	---	15	---	---
Erdélyi Kárpát-Egyesület	---	1	---	---
Magyar Bába-Egyesület	---	1	1	---
Magyar Kir. Földtani Intézet	---	11	1	2
Magyar Nemzeti Múzeum	---	---	---	1
Magyar Ornithologiai Központ	---	---	---	1
Magyar Turista-Egyesület	---	---	---	1
Magyarországi Kárpát-Egyesület	---	1	---	---
Kir. M. Természettudományi Társulat	---	2	---	2
Pozsonyi Orvos-Természettudományi Egyesület	---	5	---	---
Verein für Siebenbürgische Landeskunde	---	---	---	1
Erdészeti Kísérletek szerk.	---	---	---	1
Gyógyászat szerk.	---	---	---	1
Gyógyszerészeti Hetilap szerk.	---	---	---	1
Méhészeti Közlöny szerk.	---	---	---	1
Tuberkulózis szerk.	---	---	---	1
Naturforschende Gesellschaft, Bamberg	---	1	---	---
Naturforschende Gesellschaft, Basel	---	1	---	---
Srpska Kraljevska Akademija, Belgrad	---	1	---	---
Bergens Museum	---	1	---	2
Naturforschende Gesellschaft, Bern	---	1	---	---
Verein für Naturwissenschaft, Braunschweig	---	1	---	---
Société Entomologique de Belgique, Bruxelles	---	1	---	---
Verein für Naturkunde, Cassel	---	1	---	---
Société Nationale Sciences Nat. et Math., Cherbourg	---	1	---	---
Naturforschende Gesellschaft Graubündens, Chur	---	1	---	---
Naturforschende Gesellschaft, Danzig	---	1	---	---
Westpreussischer Botanisch-Zoolog Verein, Danzig	---	1	---	---
Royal Dublin Society	---	1	---	---
Royal Irish Academy, Dublin	---	---	---	3
Physikalisch-medizinische Societät, Erlangen	---	1	---	---
Società Entomologica Italiana, Firenze	---	2	---	---
Physikalischer Verein, Frankfurt a/M.	---	1	---	---
Naturwissenschaftlicher Verein des Regierungsbezirks, Frankfurt (Oder)	---	1	---	---

H o n n a n	Nyomatvány		Folyóirat	
	mű	kötet	mű	kötet
Thurgauische Naturforschende Gesellsch., Frauenfeld	—	1	—	—
Société de Phisique et d'Histoire Nat. de Geneve	—	1	—	—
Oberhessische Gesellschaft f. Natur- und Heilkunde, Giessen	—	6	—	—
K. Gesellschaft der Wissenschaften, Göttingen	—	1	1	—
Naturwissenschaftlicher Verein f. Steiermark, Graz	—	3	—	—
Verein der Ärzte f. Steiermark, Graz	—	1	—	—
Société Hollandaise des Sciences à Harlem	—	—	1	—
Societas pro Fauna et Flora Fennica, Helsingfors	—	2	—	—
Naturforscher-Gesellschaft bei d. Universität Jurjew	—	1	1	—
Physikalisch-ökonomische Gesellschaft, Königsberg	—	1	—	—
Matematyczno-przyrodnicza Akad. Umiejetnosci v. Krakowie	—	2	—	—
Société Vaudoise des Sciences Naturelles, Lausanne	—	—	1	—
Museum Francisco-Carolinum, Linz	—	1	—	—
Verein f. Naturkunde in Österreich ob der Ennz, Linz	—	2	—	—
Geological Society of London	—	1	—	—
Royal Society of London	—	—	1	—
Naturwissenschaftlicher Verein für das Fürstentum Lüneburg	—	1	—	—
Gesellschaft z. Beförderung d. ges. Naturwissenschaften, Marburg	—	1	—	—
Société Imperiale des Naturalistes, Moscou	—	1	—	—
K. B. Akademie der Wissenschaften, München	—	—	2	—
Naturhistorische Gesellschaft, Nürnberg	—	2	—	—
Société Zoologique de France, Paris	—	1	—	—
Società Toscana di Scienze Nat. resid. in Pisa	—	—	1	—
K. Böhmisches Gesellschaft d. Wissenschaften, Prag	1	2	—	—
Deutsch. Naturw.-med. Verein f. Böhmen „Lotos“ in Prag	—	—	—	4
Jednota Ceskych Matematiku v Praze	—	1	—	9
Verein d. Naturfreunde in Reichenberg	—	1	—	—
Verein der Freunde der Naturgesch. in Mecklenburg, Rostock	—	—	—	1
St. Gallische Naturwissenschaftliche Gesellschaft	—	1	—	—
Comité Géologique, St.-Petersbourg	—	6	—	—
Kungl. Svenska Vetenskaps Akad., Stockholm	—	—	—	3
Stavanger Museum	—	1	—	—
Upsala Läkareförening	—	—	—	1

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Provinciaal Utrechtsch Genootschap	—	4	—	—
Gesellschaft für innere Medicin u. Kinderheilkunde in Wien	—	—	—	4
K. k. Naturhistorisches Hofmuseum, Wien	—	—	—	1
Naturforschende Gesellschaft in Zürich	—	—	—	1
Museum of Comparative Zoologie, Cambridge	—	4	—	—
Cincinnati Museum Association	—	3	—	—
State Geological Survey, Illinois	—	3	—	—
New-York Academy of Sciences	8	8	—	1
Academy of Natural Sciences, Philadelphia	—	—	—	1
Instituto Oswaldo Cruz, Rio de Janeiro	—	1	—	—
Missuri Botanical Garden, St. Louis	—	1	—	—
Smithsonian Institution, Washington	—	5	—	—
Összesen	9	124	1	153

a bölcsészet-, nyelv- és történettudományi szakosztály részéről

H o n n a n	Nyom- tatvány		Folyó- irat	
	mű	kötet	mű	kötet
Magyar Földrajzi Társaság	—	—	—	1
Magyar Nemzeti Múzeum	—	—	—	2
Magyar Néprajzi Társaság	—	—	—	1
Magyar Numizmatikai Társaság	—	—	—	1
Magyar Irodalomtörténeti Társaság	—	—	—	1
Magyar Protestáns Irodalmi Társaság	—	—	—	1
Magyar Történelmi Társulat	—	—	—	1
Magyar Tudományos Akadémia	—	—	—	1
Országos Magyar Iparművészeti Múzeum	1	1	—	—
Országos Magyar Szépművészeti Múzeum	1	1	—	—
Országos Középiskolai Tanáregyesület	—	—	—	1
Alsófehérmegyei Tört.- és Régész.-Egylet	1	2	—	—
Biharvámegyei és Nagyváradí Régész.- és Tört.- Egylet	1	1	—	—
Borsod—Miskolczi Múzeum-Egyesület	—	2	—	—
Délmagyarorsz. Tört.- és Régész. Múzeumtársulat	—	—	—	1
Felvidéki Magyar Közművelődési Egyesület	—	1	—	—

H o n n a n	Nyomtatvány		Folyóirat	
	mű	kötet	mű	kötet
Gyöngyösi Irodalmi Társulat --- --- --- --- ---	1	2	—	—
Kassai Kazinczy-Kör --- --- --- --- ---	—	1	—	—
Pécs—Baranyamegyei Múzeum-Egyesület --- ---	—	—	—	1
Székely Nemzeti Múzeum --- --- --- --- ---	—	3	—	—
Szepesmegyei Történelmi Társulat --- --- --- ---	—	3	—	—
Budapesti Szemle szerk. --- --- --- --- ---	—	—	—	4
Család és Iskola szerk. --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Erdély szerk. --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Katholikus Szemle szerk. --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Keleti Szemle szerk. --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Keresztény Magvető szerk. --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Magyar-Zsidó Szemle szerk. --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Múzeumi- és Könyvtári Értesítő szerk. --- ---	—	—	—	1
Turán szerk. --- --- --- --- ---	—	—	1	1
Burzenländer sächsischen Museum, Kronstadt ---	—	1	—	—
Verein f. siebenb. Landeskunde --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Foia Scolastica szerk. --- --- --- --- ---	—	—	—	1
Deputazione Fiumana di Storia Patria --- --- ---	1	3	—	—
Zemaljskog Muzeja u Bosni i Herceg. --- --- ---	—	—	—	2
Brooklyn Institute of Arts and Sciences --- ---	—	1	—	—
Academia Română, București --- --- --- --- ---	—	1	—	—
Gesellschaft f. Erd- und Völkerkunde, Cassel ---	—	2	—	—
Royal Society of London --- --- --- --- ---	—	—	—	4
Stadt-Bibliothek zu Mainz --- --- --- --- ---	—	—	—	1
K. B. Akademie der Wissenschaften, München ---	—	2	—	—
Westfälischer Provinzialverein f. Wissenschaft. u. Kunst, Münster --- --- --- --- ---	—	1	—	—
Kungl. Witterhets-, Hist. och Antikv. Akad. Stock- holm --- --- --- --- ---	—	1	—	—
Smithsonian Institution, Washington --- --- ---	—	7	—	—
Összesen --- ---	6	36	1	33